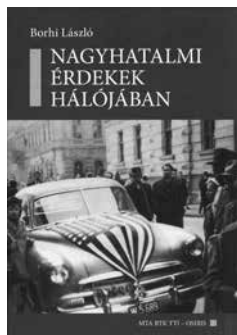

Polcra való

– főszerkesztői könyvajánlók –

Az elmúlt tizenöt év folyamán két vas-kos forrásközléssel hívta föl magára a figyelmet Borhi László. Összesen közel háromszáz dokumentumot tett közzé a magyar-amerikai kapcsolatokról 2002-ben

és 2009-ben, több mint 1600 oldalon. A feltárás monografikus formát öltő eredménye tehát borítékolva volt, így nem meglepő e mű megjelenése. Az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolatai a 19. századtól bővelkedtek a találkozási pontokban. Kossuth diadalútja, a polgárháború magyar katonahősei, a Trianon alternatívájaként emlegetett wilsoni pontok, a Hollywoodot megalapító kivándorlók, az amerikai tudományt és ipart forradalmasító magyar származású fizikusok és feltalálók által felépített orszáгимázsunk az 1941-es hadüzenettel egy perc alatt füstté vált és a hidegháború miatt nem is állt helyre. Hosszú út vezetett az ENSZ tagság elérésétől az 1956-os meghiúsult várakozásokon át Mindszenty helyzetének rendezéséig és a korona hazahozataláig. A Szovjetunió érdekszférájában minimális mozgástérrel bírtunk, a kétpólusú világrend nem engedett többet. A könyvből kiderül, hogy mégis mennyit.

Borhi László: Nagyhatalmi érdekek hálójában. Az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolata a második világháborútól a rendszerváltásig. Osiris Kiadó – MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest, 2015. 504 o. ISBN 978-963-276-258-6

A társadalom- és bölcsészettudományok valamennyi ágában bevett gyakorlat az évtizedek eredményeit bemutató vagy azokból tallózó tanulmánykötet. Orosz István akadémikus, lapunk tanácsadó testületé-

nek tagja rendszeresen él ezzel a lehetőséggel. Hadd emeljük ki az elmúlt húsz évből az 1997-es *Hagyományok és megújulás* c. kötetet, amely a mezővárosok történetéből közölt írásokat, s a legtöbbször szülőföldjét, Tokaj-Hegyalját érintette. A 2000-ben megjelent *Széchenyi és kortársai* legkedvesebb kutatási időszakát, a 19. századot idézte. A legutóbbi kötet választott lakóhelyének múltjába kalauzol. Nincs szó rendszeres várostörténetről, de a tanulmányoknak mégis van közös vonása: Debrecen történetjének egyes fordulópontjait, jellegzetességeit (szabad királyi városi cím, a protestáns pátenis időszaka, a földtulajdon szerepe, civismentalitás stb.) mindig a magyar történelem összefüggéseiben elhelyezve tárgyalja. Nem helytörténeti művet olvasunk tehát, hanem olyan szakkönyvet, amelynek egyedi tematikája általános érvényű megállapítások megértését segíti elő. A debreceni és sárospataki falukutatásról szóló közlemény korábban lapunkban is megjelent.

Orosz István: A főnix és a bárány városa. Tanulmányok Debrecen múltjából. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, Debrecen, 2015. 240 o. ISBN 978-963-473-836-7

Minden könyvet megírnak egyszer, de hogy ezt miért nem írták meg eddig, rejtély. A téma kézenfekvő, a korszak behatárolt, az elemezhető művek száma adott. Ha valami mégis hiányzott, az valószínűleg az analitikus készség, amely viszont Gelencsér Gábornak megvan. A kötet első fele korszakelemzéseket, második része esettanulmányokat tartalmaz. Nehéz eldönteni, melyik az érdekesebb. A tematikus-időrendi áttekintés a teljesség igényével elemzi a műveket és szerzőket (a margón feltüntetve a címeket és neveket, mint egy enciklopédiában). A fénykor az ideológiai enyhüléstől a hetvenes évekig tartó két és fél évtized (1954–1978). Az esettanulmányokban egyebek mellett Móricz és Déry, Galgóczi Erzsébet és Galambos Lajos, Mészöly Miklós és Gaál István, Gothár Péter és Tarr Béla életművei világosodnak meg. A függelékben pedig minden keresési igényt kielégítő mutatók: szakirodalom, filmo-bibliográfia (tehát az egyes filmek mi alapján készültek), bibliofilmográfia (tehát mely művekből mely filmek készültek), az adaptációk éves bontású jegyzéke, valamint filmcím mutató, irodalmi műcím mutató és névmutató található.

Gelencsér Gábor: Forgatott könyvek. A magyar film és az irodalom kapcsolata 1945 és 1995 között. Kijárat Kiadó – Kosztolányi Dezső Kávéház Kulturális Alapítvány, Budapest, 2015. 568 o. ISBN 978-615-5160-47-9

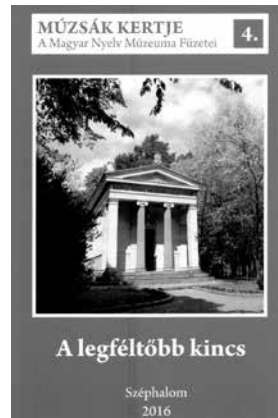
A magyar filmszakma 2011-ben történt átszervezése szélsőséges reakciókat váltott ki. Az Andy Vajna nevével fémjelzett új csúcs-szerv (Filmalap) struktúráját, elosztási mechanizmusát és értékrendjét máig sok kritika éri, mások viszont az elmúlt évek nemzetközi filmsikereivel való okozati összefüggéseket (két Oscar-díj, Arany Medve, Kristály Glóbusz, Golden Globe stb.) méltatják. Bárhogy is van, a 2011-es átalakítás megértéséhez eddig hiányzott a rendszerváltás utáni két évtized mértékadó elemzése. Ezt a feladatot végezte el a szerző, aki könyvét az 1988–89-ben létrejött európai filmes intézményekkel (Eurimages, Európai Filmdíj, Európai Filmakadémia) indítja. A magyar filmgyártás hosszú átmenete 1987-ben a stúdiók önálló vállalatokká alakításával kezdődött, új gyártó cégek tucatjainak és a Magyar Mozgóképi Alapítvány (később Közalapítvány) 1991-es létrejöttével folytatódott, s a 2004-es film-törvénnyel zárult. Képet kapunk az alternatív törekvések megjelenéséről, a nemzetközi koprodukción minden korábbit felülmúló arányáról, a filmipar bedolgozó funkciójáról. A szerző áttekinti a forgalmazás, a műfajok, az alkotók és trendek jellemzőit is.

Varga Balázs: Filmrendszerváltások. A magyar játékfilm intézményeinek átalakulása 1990–2010. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016. 210 o. ISBN 978-963-414-134-1

Az MTA 1832 óta teszi közzé rendszeresen a magyar helyesírás új szabályait. A múlt század közepe óta két kiadás jelent meg: az 1954. évi tizedik és az 1984. évi tizenegyedik. A nyelv változásait és a társadalom fejlődését figyelemmel kísérő nyelvészek rendre újraértelmezik a korábbi kötöttségeket és szükség esetén változtatnak. Látható, hogy erre az utóbbi fél évszázadban egy-egy emberöltő volt szükséges. A 12. kiadás újítása pl. a tárgynevek, mint tulajdonnév kategória bevezetése (pl. Szent Jobb, Kohinoor). Teret nyert a vagylagos szabályozás, pl. a dühhel és dühvel vagy az 1-én és 1-jén immár egyaránt helyes. Az intézménytípusoknál a szabályzat a kis kezdőbetűt ajánlja (pl. minisztérium, intézet), ha az nem konkrét tulajdonnevet jelöl. A kétezren felüli hármás számcsoport szerinti különírás az évszámokra nem vonatkozik. Változtak a tulajdonnévi értékű megnevezéstagok (pl. Corvin mozi) és az egybeírás-különírás szótagszám szabályai. Módosult az egyszerűsítő írásmód: sz végű szónál nem egyszerűsödik a -szerű utótag (ésszel helyett észszel), tulajdonneveknél a rag kötőjeles (Mariannal helyett Mariann-nal). A szabályzatot és helyesírási szótárt tartalmazó kiadványt érdemes rendszeresen kézbe venni.

A magyar helyesírás szabályai. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2015. 612 o. ISBN 978-963-05-9631-2

Négy év alatt negyedik számát adta közre a *Műzsák kertje – A Magyar Nyelv Múzeuma Füzetei* sorozat, az előzőekhez (1. *Testvérműzsák Kazinczy korában*; 2. *A nyelv lelke, a lélek nyelve*; 3. *Létünk hajléka: az anyanyelv*) hasonlóan Nyiri Péter szerkesztésében. Nyugodt szívvel kijelenthető: a kiadvány végleg elfoglalta helyét régióbeli műfajtársai között (*A Sárospataki Rákóczi Múzeum Füzetei*, *Bibliotheca Comeniana*, *Sárospataki Pedagógiai Füzetek*, *Széphalom*). Az előző számhoz képest dupla terjedelmű kötet 37 közleményének origójában most is a nyelvtudomány és az anyanyelvápolás áll. A „testvérműzsák” irodalomtörténeti, néprajzi, pedagógiai témákkal, köztük a 2016 tavaszán rendezett *Néphagyomány és nyelvi hagyomány* konferencia előadásaival vannak jelen. A szerzők sorában irodalom- és nyelvészprofesszorok, egyetemi hallgatók, határon túli kutatók, a szemléni régióhoz kötődő szakemberek egyaránt megtalálhatók. A *Műzsák kertje* alátámasztja a múzeum küldetését, amennyiben igazolja, hogy a nyelv-művelés nem csupán a tudósok kiváltsága, és hogy a tudomány művelése és az ismeretterjesztés szinergikusan erősíti egymást.

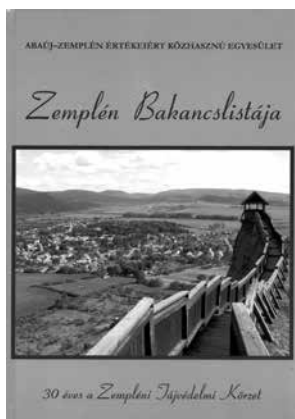
A legféltőbb kincs. Előadások, tanulmányok. Szerkesztette: Nyiri Péter. A Magyar Nyelv Múzeumáért Alapítvány – Petőfi Irodalmi Múzeum, Sátoraljaújhely–Széphalom, 2016. 444 o. ISBN 978-615-80242-3-5

Ha Zemplén vasútjairól beszélünk, a legtöbb érzelmet vitathatatlanul az egykori kisvasút váltja ki, jóllehet az utolsó pályaszakasz felszámolása (1980) óta közel négy évtized eltelt. Mégsem múlnak az emlékek, amelyek ébren tartásához időről időre ünnepek, kiadványok is hozzájárulnak. Ez volt a célja Lénár György *Az eltékozolt kisvasút* című könyve 2015-ös bővített kiadásának, illetve a most ismertetett műnek is. A jelen kötet széles forrásbázison alapulva számos fényképpel (sőt a dvd-mellékleten filmekkel!), dokumentummal, műszaki adattal, térképvázlattal és korabeli menetrenddel teszi végigjárhatóvá a kisvasút útját szinte állomásról állomásra, kronológiai és földrajzi értelemben egyaránt. Nyomon követi a gőz- majd dízelüzemű vasúti vontatójárművek sorsát is. Szemlélete biztosítja a gazdaság- és közlekedéstörténeti háttér megvilágítását, ekképpen a 19. század második felének társadalmi viszonyaiba ugyanúgy betekinthetünk, mint az 1960-as évek közlekedésfejlesztési koncepciójába. Az 1913-ban megnyílt vasútvonal sorsa fájdalmasan alakult, elmúlását annak idején megkönnyezték. Nekünk sírni már nem érdemes, de emlékeznünk kell!

Malatinszky Sándor – Parragh Péter – Lénár György – Simon József: Zemplén kisvasútjai. Második, bővített kiadás. Polar Stúdió, h. n., 2016. 212 o. ISBN 978-963-08-0409-7

A „bakancslista” kifejezés pár éve honosodott meg nálunk, az azonos című amerikai film nyomán. Olyan listát jelent, amelyre felírjuk az életünkben még teljesíteni kívánt feladatokat. S ha valaki ezt Zemplén vonatkozásában szeretné megtenni, immár készen áll hozzá az útmutató. Az öt szerző és félszáz fotós által készített kötet igazi kuriózum. Lapjain mint túrán megyünk végig Tarcaltól a Bodrog mentén Sárospatakig, majd betérünk a Bodrogrközbe, hogy aztán eljussunk Újhelytől Kékedig, és a Zempléni-hegység túloldalán visszafelé Abaújvártól Mádig. A kulturális örökség ebben minden eddiginél szélesebb értelemben van jelen: természet és ember, táj és történelem, készen kapott és épített környezet, megóvás és átalakítás. A szinte művészi fotók a színeket láthatóvá, az illatokat és hangokat elképzeltetővé teszik. Az egész mű lírai vonalvezetésű és hangulatú. A szerkesztők ügyeltek a sztereotípiák elkerülésére, bár a jellegzetességek fellelhetők. Pl. a Sárospatakról szóló 16 fénykép között a Vár és az Iskolakert mellett a téli berek, egy padláson telelő denevér-kolónia, a botkői gejzirkúp és a sárga nőszirm egyaránt fellelhető.

Zemplén Bakancslistája. Szerkesztette: Géczy István – Gécziné Nagy Mária – Hegyessy Gábor. Abaúj-Zemplén Értékeiért Közhasznú Egyesület, Sátoraljaújhely, é. n. (2014) 134 o. ISBN 978-963-89398-4-5

A mai generációk számára az Európai Unió evidencia. A 20. század második felében azonban (1991-es megszűnéséig) egy másik nemzetközi szervezet léte tűnt annak. Ez volt a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa. Az 1949-ben román-szovjet kezdeményezésre, moszkvai központtal létrejött fórum az egykori szovjet blokk országait tömörítette s folyamatosan bővült. Az alapítók (Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szovjetunió) mellé hamarosan felzárkózott Albánia és az NDK, később csatlakozott Mongólia, Kuba, Vietnam. A nyugati országokat összefogó Közös Piachoz képest a KGST alapvetően tervgazdálkodási és szakosodási együttműködés volt, különösen az 1971-ben elfogadott ún. komplex program alapján. Így lettünk a buszgyártás fellegrvára, míg pl. a személygépkocsikat másoktól kaptuk. A kötet levéltári források alapján, bámulatos részletességgel tekinti át a szervezet első negyedszázadát, elkülönítve a jellemző korszakokat: előbb a sztalinizáció-desztalinizáció hullámaait, majd 1968-tól a magyar kezdeményezésű reformtervek születését és bukását. Az 1974-es időhatár a világgazdasági válság (olajárrobbanás) begyűrűzését jelzi. Várjuk a folytatást.

Feitl István: Talányos játszmák. Magyarország a KGST erőterében 1949–1974. Napvilág Kiadó, Budapest, 2016. 392 o. ISBN 978-963-338-330-8

Az oknyomozó újságírás lehetőségei és sikerei a Watergate-ügy óta vitathatatlanok. Néhány ilyen, a hivatását magas színvonalon művelő szakember most arra vállalkozott, hogy az elmúlt negyedszázad magyarországi pénzügyi-gazdasági botrányait elemezze. A krimiszerűen fordulatos, szakszerűen megírt, mégis olvasható történetek a rendszerváltás utáni vadkapitalista fejlődés esettanulmányai, amelyek mögött a zavaros jogi háttér, a fogyasztói naivitás és a könnyen szereshető pénz délibábja egyaránt megtalálható. Szerepelnek a bankbotrányok (Széchenyi, Ybl, Realkbank, Takarékszövetkezetek, Agrobank – ez utóbbi a ma már bevett, de 1994-ben még ismeretlen, ezért büntettnek tekintett pénzügyi megoldásai miatt). Aztán a brókerügylek: Quaestor, Buda-Cash, Hungária, Kun-Mediátor, Lupis, Első Hazai Faktorház. Úgyszintén a pilótajátékok (Tribuszerné, Baumag, Il Ferro) és persze a Tocsik-ügy, a Globex-csőd, az arany- és gyémántbiznisz-átverések és sok más, hasonlóan sötét – mostantól világos – sztori. Hiányzik még néhány, akár önálló kötetet kitevő téma (Postabank, K&H Kulcsár-ügy, devizahitelek): a szerkesztő ígérete szerint a következő kiadásban ezek is benne lesznek.

25 év, 25 nagy átverés. Szerkesztette és összeállította: Szakonyi Péter. Heart Communications, Budapest, 2016. 528 o. ISBN 978-963-12-6255-1

